

Megvallom, hozzám azért is közel áll az ő munkássága, mert harmonikusan összekapcsolódik benne a kortárs zene és a régi zene világa. Ebben az épületben ehhez még azt is hozzátehetjük, hogy ez Eötvös Péterrel is rokonítja őt – Eötvös ugyanis éppen a BMC régi, Lónyay utcai épületében mondta nekem egy évtizeddel ezelőtt, hogy mindig jól megértette magát a régi zene világának képviselőivel – emlékszünk, néhány évig a hilversumi rádió zenekarát kettesben irányította Frans Brüggennel a legharmonikusabb egyetértésben –, mint mondta, a két gondolkodásmódot egy sor közös vonás köti össze mintegy a közbülső „rendes” zenészek feje fölött. Nos, Garas Kálmán a maga módján egyike ezeknek a közös, összekötő vonásoknak régi és új zene között.

Ami pedig a képek közös, összekötő vonása, az nem más, mint Garas Kálmán végtelenül szerény és szeretetreméltó személyisége, amely ugyancsak tetten érhető valamennyiben. Nem tolakodóan, és tulajdonképpen nehéz lenne megmondani, milyen módon. Titok ez és varázslat, ami azonban teljesen helyénvaló – hiszen művészetéről van szó, és nem akármilyenről.

F Á B I Á N L Á S Z L Ő

Dallamok láthatatlan kerete^{*}

Bizony mondom, a lélek szféra...

John Donne

Garas Kálmán címet adott kiállításának: *Muzikusportrék Szombathelyről* címet. Gyaníthatóan nem véletlen a címadás. Közölni kívánt valamit. Mondjuk az eredet topológiáját. Egyfelől sugallja, hogy az alkotónak köze van Szombathelyhez, másfelől, hogy a portré-alanyok valamiféle kapcsolatban lehetnek a várossal. Mindkét információ lényeges: egyik a művész helyzetét, kiindulópontját adja meg, a másik a téma origóját. Az érdeklődő ebből akár azt a következtetést vonhatja le: egy lokálpatrióta fényképező fölvételeit láthatja jeles zenészekről, akik – vélhetőleg – jelentős zenei eseményen mutatkoztak be az itteni közönségnek. És valóban, többnyire a Bartók-szemináriumok, a Bartók-fesztiválok kínálták a képek lehetőségeit.

Mielőtt bárki fintorogna a lokálpatrióta besoroláson, hangsúlyoznom illik, hogy Garas Kálmán igenis tudatos alázattal vállalkozott/vállalkozik Szombathely kulturális életének dokumentálására, mindenekelőtt három évtizede már az európai rangú, az egyetemes zenekultúrában értelmezendő és értékelendő Bartók-események követésére – azzal a meggyőződéssel, hogy értékőrzést végez a maga sajátos eszközeivel. A Bartók-szemináriumok szakmai fórumai nem kisebb föladatot vállaltak, mint az új, a legújabb zene értelmezését, közvetítését, népszerűsítését. Jean Cocteau, a minden lében kanál francia író ugyan azt mondta az új zenéről: *c'est simple comme bonjour*, ami akár igaz is lehetne, ám mit sem könnyít a szélesebb körű befogadáson, amelyet nem föltétlenül esztétikai ellenszenvek akadályoznak. Szombathely viszont következetesen otthont adott legrangosabb művelőinek: Garas főtőin találkozunk John Cage, Ligeti György, Kurtág György, Eötvös Péter, Jeney

* Elhangzott 2014. június 25-én a kőszegi Európa Házban.

Zoltán vagy Vidovszky László, Sebestyén Ernő arcával, hogy csak néhány névvel illusztráljam az elmondottakat. Esetleg olyanokéval is, akik személyesen többé nem lehetnek alanyai újabb arcmásoknak.

Közhely, ám tagadhatatlan, az a mozzanat, amit a fotón látunk – egyszeri, megismételhetetlen, valami olyan töredéke a hihetetlenül és hátborzongatóan bonyolult időszerkezetnek, amely így soha többé nem fordulhat elő, mivel az idő végérvényesen továbbmozdult az adott pontról. Legyinhetnénk rá: hát aztán? ezt teszi jó pár milliárd esztendeje; ez alatt is, míg itt a képeket vizsgáljuk. Csakhogy az ember, az ember arca szintúgy ki van téve ennek a mozgásnak, mi több, az idő rajta hagyja minden pillanatán jellegzetes nyomait. És ebben a vonatkozásban válik megint fontossá egyszeriben az említett kiállítás-cím másik szava: „muzsikusportrék”. Ez az a fotográfiai szempontból is eminens mozzanat, amelyen Garas Kálmán portréi túllépnek a dokumentációs szerepen: többé nem az általános rögzítésen, lejegyzésen van a hangsúly, hanem az egyén, a személyiség fölmutatásán, kissé ravaszkasabban: *ami zenében újra él* – Weöres Sándor szavait kölcsönözve. Arról a titokzatos összefüggésről van szó, amely az arcok és szenvedélyük, a gesztusok és a professzió között vibrál, és amelyet megragadni/megmutatni az igazi művészi lecke, még ha abból sem hiányozhat a dokumentáció, ha már egyszer az is a fénykép lényegéhez tartozik.

És mégis, és mindezek ellenére azt kell mondanom, ezek a képek elsődlegesen Garas Kálmánhoz tapadnak. Csaknem teljességgel függetlenek (hogy miben mégsem, azt már elmondtam) eredeti tárgyuktól; sokkalta inkább egy másik valóság projekciói, olyan valóságé, amelyet a fotográfus javasol fölvenni a bennünket körülvevő, végtelen realitásba – teremtett produktumaképpen. Ahogyan minden műalkotás egy-egy efféle újabb javaslat. Amikor John Cage rokonszenvesen rezdületlen, komoly arcát nézzük, akkor részint azt látjuk, amit a fényképező mutat belőle, noha azt csakúgy, ami alkalmasint önnön Cage-képünkéből, – mondjuk – az emlékezetes „csendből” rákopírozódik. A bölcs és elmélyülten intellektuális Ligeti, a dinamikus Kurtág, vagy a megértő, saját hegedűjével bármikor korrigálni kész Sebestyén Ernő portréját nézzük, és ugyanez történik. Ám a késztetés, hogy színezzük meg a klasszikus fekete-fehér fotókat saját lehetséges élményeinkkel, Garas Kálmán érzékeny pillanatképeiből származik. Egyszerre csak azon kapjuk magunkat, hogy az impulzív, szenvedélyes, vagy éppen segítőkész Vásáry Tamás képe, fölüti bennünk a zene lírikus kedélyű elemző-népszerűsítőjét – mondjuk a TV-szereplései alapján. De ismétlem, sajátos virtuális világban mozdulunk – kezdeti tétováságaink után csábító irányokba. Egy jellegzetes kézmozdulat, egy fintor, egy arc állhatatossága (Nyesztyerenko), egy szellemi közösséget sugárzó triász (Jeney, Vidovszky, Keserü Ilona, netán az amadindások) mind-mind ezt a késztetést tanúsítja. Aki pedig nem rendelkezik olyan élményekkel, amelyek esetleg a portréalanyokhoz fűzhetné, az az ismerettségkötés gyöngéd pillanatait kaphatja ezektől a képektől.

Ez utóbbi értelemben a fotót retorikus kommunikációnak kell tekintenünk, amely határozottan épít az érzelmi-gondolati azonosulásra. Mint látjuk, képes olyan nem-retorikus kommunikációk iránti aktív szimpátiára is, mint az „újzene” jeles művelőinek megidézése. Egyáltalán tud finom visszhangokkal válaszolni távollévő zenei futamokra. Ez már a fényképezés varázsa. Anélkül, hogy pszichológiai diagnózisokra vállalkoznék, ami mindig „becsben” van a kuriózusra vadászó közönség előtt. Nos, Garas Kálmán képei – „láthatatlan” dallamoktól keretezve, tárgyak súlyának megfelelően – érett, igényes közönségre várnak, és minden bizonnyal elérik azt.

Eckhardt Gábor

Sebestyén Ernő